

NHỮNG THAY ĐỔI VỀ TÌNH HÌNH THẾ GIỚI SAU XUNG ĐỘT NGA – UKRAINE VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH ĐỐI VỚI VIỆT NAM

THE WORLD AFTER THE RUSSIA - UKRAINE CONFLICT AND POLICY IMPLICATIONS FOR VIETNAM

Nguyễn Hùng Vương^{1*}, Dan Vătăman²

¹Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, Việt Nam

²Viện cách mạng tháng 12.1989, Rumani

*Tác giả liên hệ / Corresponding author: philosophy.hv.ud@gmail.com

(Nhận bài / Received: 06/3/2024; Sửa bài / Revised: 08/8/2024; Chấp nhận đăng / Accepted: 24/9/2024)

Tóm tắt - Xung đột Nga – Ukraine đã mang đến những thách thức nghiêm trọng đối với các nguyên tắc cốt lõi của hệ thống luật pháp quốc tế đương đại và trật tự thế giới nó tạo ra. Một số quốc gia đã tận dụng khủng hoảng để mưu cầu lợi ích địa chiến lược, thúc đẩy “phe cánh” trong quan hệ quốc tế, thay thế đối thoại và hợp tác bằng đối đầu. Bài viết tập trung làm rõ những tác động đến cục diện thế giới của cuộc xung đột giữa Nga và Ukraine và đề xuất những hàm ý cho chính sách ngoại giao của Việt Nam. Để tiến hành nghiên cứu, tác giả sử dụng hai phương pháp chính là lịch sử và logic. Trong đó phương pháp lịch sử sẽ giúp phục dựng lại bức tranh xung đột giữa Nga và Ukraine một cách khách quan nhất. Đồng thời phương pháp logic sẽ giúp tác giả rút ra những nhận định đánh giá phù hợp với vấn đề trên, từ đó đề xuất những hàm ý chính sách cho Việt Nam.

Từ khóa - Cục diện địa chiến lược; địa chính trị; xung đột Nga – Ukraine

1. Đặt vấn đề

Cuộc xung đột Nga – Ukraine đã trở thành cuộc chiến tàn khốc nhất trong lịch sử châu Âu kể từ sau chiến tranh Lạnh, với gần 19.000 dân thường đã thiệt mạng và bị thương, 13 triệu người rời bỏ nhà cửa [1]. Ngân hàng thế giới ước tính xung đột Nga – Ukraine đã tàn phá nền kinh tế Ukraine, khiến quy mô Tổng sản phẩm quốc nội (GDP) bị thu hẹp 1/3, với thiệt hại lên tới 350 tỷ USD [2]. Xung đột Nga – Ukraine và sự gia tăng cạnh tranh Mỹ - Trung đang đe dọa các nguyên tắc pháp luật quốc tế và trật tự mà nó tạo dựng trong thế giới đương đại. Chủ trương về một hệ thống quốc tế dựa trên dân chủ, pháp quyền và hợp tác đa phương đã từng bước đánh mất đi tính hợp lý trong những năm gần đây. Nhiều quan sát hiện tại của Ingrid (Wuerth) Brunk và Monica Hakimi đã chỉ ra rằng những rủi ro chiến tranh đã vượt ra ngoài lãnh thổ Ukraine, đe dọa trật tự thế giới được tạo dựng từ các nguyên tắc cốt lõi từ luật pháp quốc tế [3], làm gia tăng cạnh tranh địa chính trị, chủ nghĩa bảo hộ và phân mảnh địa kinh tế, đồng thời suy yếu cấu trúc trật tự quốc tế [4] và làm lung lay thế cân bằng vốn đã mong manh nói trên của cục diện quan hệ quốc tế, và đặc biệt làm suy yếu vị thế của Nga tại khu vực có ảnh hưởng truyền thống tại các nước cộng hòa Liên Xô cũ ở Trung Á, Đông Âu, Kavkaz... Các học giả ở châu Âu như Glenn Diesen; Diesen; Kseniya Oksamytna; Labuda... cho rằng, cuộc xung đột đã làm xói mòn các giá trị của luật pháp quốc tế, quyền lực đơn

Abstract - The Russia-Ukraine conflict has brought serious challenges to the core principles of the contemporary international legal system and the world order it creates. Some countries have taken advantages of the crisis to pursue geostrategic interests, promote “factions” in international relations, replace dialogue and cooperation with confrontation. The article's main goal is to make clear how the war between Russia and Ukraine has affected the global situation. From the results of that research, the authors propose implications for Vietnam's foreign policy. The author conducts the research using two basic methods: history and logical. Among these methods, the historical one will help to reconstruct the picture of the conflict between Russia and Ukraine in the most objective way. At the same time, the logical technique will assist the authors in drawing appropriate assessments on the aforementioned issue, thereby proposing policy implications for Vietnam.

Key words - Geostrategic situation; geopolitics; Russia-Ukraine conflict

thuần thuộc về kẻ mạnh [5]; trật tự thế giới tự do đang khủng hoảng và các trật tự quốc tế mới đang nổi lên [6]. Bên cạnh đó, xung đột đã làm tăng tính đa cực trong hệ thống luật quốc tế, làm phẳng sự phức tạp các lập trường của các quốc gia vốn có sự pha trộn giữa các nguyên tắc lợi ích với các vấn đề chính trị liên minh và các tiền lệ trong lịch sử [7].

Bên cạnh đó, nhiều nghiên cứu cũng cho rằng, xung đột Nga – Ukraine là thảm họa thế giới, nó không chỉ làm bất ổn thị trường năng lượng toàn cầu, gia tăng lạm phát, gián đoạn nguồn cung lương thực và hàng hóa mà nó còn đang làm trầm trọng thêm tình trạng tồi tệ của các vấn đề thế giới: thúc đẩy phổ biến vũ khí hạt nhân, châm ngòi cho cuộc đua vũ trang và phá hoại trật tự quốc tế [8]. Xu thế hiện tại và tương lai, Iran, Nhật Bản, Hàn Quốc có thể giảm theo chân của Pakistan, Ấn Độ, Triều Tiên và Israel để phổ biến vũ khí hạt nhân. Chính cuộc Xung đột Nga – Ukraine đã đánh dấu sự tan rã trật tự thế giới thời kỳ hậu chiến tranh lạnh [9]. Nó cũng khiến thế giới cảm thấy không an toàn, phơi bày những giới hạn cơ bản trong đối thoại quốc tế. Tuy nhiên, các nghiên cứu về cơ bản không thảo luận cụ thể cục diện thế giới sau năm 2023 sẽ diễn ra theo khuynh hướng nào, đơn cực do Mỹ lãnh đạo hay đa cực... do đó, trong điều kiện thế giới bất định như hiện nay, nghiên cứu, phân tích và đưa ra dự báo xu hướng chuyển dịch cục diện thế giới, đề xuất một số hàm ý chính sách mang tầm chiến lược luôn là việc làm có ý nghĩa khoa học quan trọng.

¹ The University of Danang - University of Foreign Language Studies, Vietnam (Nguyen Hung Vuong)

² Institute for the December 1989 Romanian Revolution, Romania (Dan Vătăman)

2. Cấu trúc và trật tự thế giới đang thay đổi

Xung đột Nga – Ukraine là một sự kiện làm thay đổi cục diện thế giới. Nga, Mỹ và phương Tây quay trở lại thời kỳ đối đầu kiểu “Chiến tranh lạnh”, biểu hiện thông qua các hành động răn đe hạt nhân, chạy đua vũ trang và cạnh tranh địa chính trị giữa các bên đã khởi động trở lại. Cạnh tranh trên chiến trường thương mại, công nghệ, thông tin và nhận thức tiếp tục gia tăng ở mức cao chưa từng có. Mỹ và các nước châu Âu liên tục viện trợ quân sự, cung cấp hệ thống vũ khí tối tân cho Ukraine đã làm gia tăng khủng hoảng toàn cầu. Cho dù Nga thắng lợi hay thất bại, Tổng thống Putin cũng sẽ định hình lại cục diện an ninh châu Âu, tái lập lại trật tự thế giới mới. Xung đột Nga – Ukraine làm cho Mỹ và các đồng minh nhận ra rằng mục tiêu chiến lược của Nga và Putin trong chiến dịch này rõ ràng không đơn thuần chỉ là ngăn chặn Ukraine gia nhập NATO.

Sau khi xung đột Nga – Ukraine nổ ra, các quốc gia châu Âu theo trường phái trung lập như Thụy Điển, Phần Lan và Áo đã đưa ra tuyên bố trừng phạt Nga và bày tỏ mong muốn gia nhập NATO. Theo đó, Thụy Điển sẽ áp dụng tất cả các biện pháp trừng phạt mà EU đã áp đặt đối với công dân và công ty Nga, đồng thời đóng băng tài sản của họ. Trong khi đó, Thủ tướng Phần Lan Sanna Marin cho rằng “Chúng ta phải thừa nhận rằng Nga đã thay đổi hành vi. Nga hung hăng, sử dụng mọi loại công cụ hỗn hợp chống lại phương Tây, chống lại châu Âu” [10] và Phần Lan đang phải đối mặt với những mối đe dọa mới từ nước láng giềng, do đó hãy để chúng tôi vào NATO [11]. Đức và Nhật Bản “tái vũ trang” và trở thành cường quốc quân sự đã đẩy lên tinh thần cảnh giác cao độ của cộng đồng thế giới.

Ngoài ra, xung đột Nga – Ukraine đẩy nhiều quốc gia rơi vào tình cảnh lúng túng trong việc chọn bên, gây nên sự xáo trộn và chia rẽ sâu sắc trong trật tự thế giới. Hệ thống luật pháp và thể chế Liên Hợp Quốc bị gạt ra ngoài lề và tỏ ra bất lực, vai trò ngăn chặn chiến tranh và duy trì hòa bình thế giới bị xói mòn rõ rệt, quyền phủ quyết bị thách thức khiến cộng đồng quốc tế lo ngại. Các giá trị và tiêu chuẩn cấu thành luật pháp quốc tế dần bị lu mờ, các quốc gia vừa và nhỏ bắt đầu có những hoài nghi sâu sắc về vai trò của Mỹ và EU, đã có những dấu hiệu cho thấy một “thế giới thứ ba” xuất hiện trong cấu trúc thế giới. Nhiều nước vẫn giữ mối liên hệ chặt chẽ với Nga hoặc đang cố gắng thể hiện lập trường trung lập với thế giới bên ngoài?. Trong đó, Ấn Độ, Mexico, Brazil, Argentina, Nam Phi, Saudi Arabia và một số cường quốc khác, hầu hết các nước đang phát triển trong ASEAN và khu vực Châu Á Thái Bình Dương, Trung Đông, Châu Phi và Mỹ Latinh đang cân nhắc sự lựa chọn rằng có nên đi theo lập trường của Mỹ và Phương Tây hay không thì cần phải dựa vào các vấn đề cụ thể và cần phải căn cứ vào lợi ích quốc gia của riêng mình, các nước này đang thể hiện sự thận trọng cần thiết để tránh “tình thế tiến thoái lưỡng nan”. Các quốc gia ở nam bán cầu không ngừng tìm kiếm và bảo vệ các lợi ích quốc gia bất chấp điều gì xảy ra, đa phần các nước ở khu vực này vẫn giữ thái độ trung lập đối với xung đột Nga – Ukraine, bất chấp những áp lực được tạo ra từ chính quyền Mỹ. Các lãnh đạo thế giới ngoài châu Âu đã chọn đường lối linh hoạt mang tính thực dụng và khó đoán. Họ từ chối gắn bó với bất cứ phe phái nào mà thay vào đó tìm cách bảo vệ lợi ích của

họ, tận dụng các mối quan hệ với Washington, Moscow và Bắc Kinh [12]. Những điều này đã trở thành tình trạng bình thường mới, định hình một mô hình mới khác với trật tự truyền thống của thời kỳ hậu Chiến tranh lạnh, đồng thời cũng cho thấy một cục diện địa chính trị mới phi phương Tây đang diễn ra.

Đặc biệt, Mỹ là quốc gia có lợi nhất trong cuộc xung đột này. Xung đột sẽ làm suy yếu nước Nga, Mỹ sẽ tăng cường kiểm soát chiến lược đối với châu Âu và có lợi thế lớn trong việc tạo ra thế trận mang tính chiến lược để cô lập và bao vây Trung Quốc [13].

Châu Âu trở thành lực lượng thất bại trong cuộc xung đột Nga – Ukraine, là “thị tốt” hoặc là tay sai của Mỹ trong ván bài chiến lược toàn cầu giữa Mỹ và Nga [14]. Ukraine chính là bên chịu thiệt hại nặng nề nhất trong cuộc xung đột này. Xung đột đã biến Ukraine trở thành chiến trường ủy nhiệm của Mỹ và EU, đất nước bị chiến tranh tàn phá, người dân rơi vào cảnh mất nhà cửa và mất sinh mạng, đất nước bị chia cắt, giấc mơ trở thành thành viên của NATO có thể trở nên bẽ tắc.

Đứng sau Ukraine là EU đã rơi vào cảnh bất lực, cái gọi là “bức tường phòng thủ châu Âu” một lần nữa chỉ vẫn là những lời nói suông. Nền kinh tế vừa mới có tín hiệu phục hồi sau đại dịch Covid -19 thì nay đã phải hứng chịu một đợt suy thoái mới, đồng tệ nạn tràn vào châu Âu như nước lũ, các biện pháp trừng phạt bất cân xứng với Nga đã gây ra hiệu ứng “giết địch một ngàn, tự hạ tám trăm”. EU dần đánh mất thế mạnh địa chính trị, địa kinh tế, tài chính... và thêm một lần nữa lại rơi vào những ràng buộc chặt chẽ trong chiến lược địa chính trị toàn cầu của Mỹ và không thể tự giải thoát. Chi phí khổng lồ phục vụ cho cuộc đối đầu Mỹ - Nga đang nhanh chóng trở thành gánh nặng của EU, các ngành tài chính, buôn bán vũ khí và năng lượng của Mỹ giàu lên nhanh chóng nhờ xung đột Nga – Ukraine và các biện pháp trừng phạt toàn diện nước Nga. Cuộc xung đột Nga – Ukraine tạo ra tâm lý hoang man nghiêm trọng tại châu Âu, nhiều nước bắt đầu tăng ngân sách cho quốc phòng theo quan điểm của Jens Stoltenberg: “Vũ khí – trên thực tế – là con đường dẫn đến hòa bình” [15]. Đức đã thiết lập ngân sách quốc phòng với 113 tỷ USD và tuyên bố mua máy bay chiến đấu F-35 của Mỹ. Thủ tướng Olaf Scholz khẳng định: “Từ giờ trở đi, mỗi năm chúng ta sẽ đầu tư 2% GDP vào nền quốc phòng của mình” [16]. Chính cuộc chạy đua vũ trang này là một tin tuyệt vời cho ngành công nghiệp quốc phòng của Mỹ. Kể từ năm 2014, chỉ tiêu quân sự thế giới không ngừng tăng và đạt mức cao nhất trong mọi thời đại là 2,1 ngàn tỷ USD vào năm 2021. Ngân sách các quốc gia Mỹ, Trung Quốc, Ấn Độ, Anh và Nga đã 62% tổng chi tiêu quốc phòng toàn cầu [17]. Xung đột Nga – Ukraine trên thực tế đã giúp chính quyền Biden ngăn chặn thành công khuynh hướng vi kỷ của châu Âu, từng bước giành lại vai trò lãnh đạo NATO từng bị Trump phá hủy. Đồng thời, xung đột Nga – Ukraine cũng đã về lại bức tranh phụ thuộc địa chính trị, địa kinh tế, tài chính và năng lượng của châu Âu vào Mỹ.

Quan hệ Mỹ - Trung ngày càng trở nên phức tạp hơn, mâu thuẫn về lập trường giữa hai nước gia tăng, mất lòng tin lẫn nhau giữa hai bên ngày càng rõ. Chính trong bối cảnh đó, hai bên tập trung nhiều hơn vào trò chơi cạnh tranh

địa chiến lược toàn cầu. Mỹ và châu Âu triển khai cuộc chiến thông tin toàn cầu, định hướng dư luận thế giới, tấn công Trung Quốc và các nước ủng hộ Nga trên phương diện truyền thông nhằm khẳng định “tính đúng đắn về chính trị” của Mỹ trong cuộc chiến chống Trung Quốc và trừng phạt Nga. Mỹ từng bước áp dụng chính sách thuế nghiên ngặt đối với hàng hóa Trung Quốc nhằm suy yếu nền kinh tế Trung Quốc và gây ra tổn thất đối các công ty Trung Quốc, buộc cộng đồng quốc tế và các nước trong khu vực Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương phải vạch ra ranh giới trong quan hệ với Trung Quốc.

Các quốc gia ở Trung Đông và Bắc Phi không muốn đứng về phe nào để không gây nguy hiểm cho sự hợp tác ngày càng tăng của họ với Nga; Israel, Thổ Nhĩ Kỳ và Iran thấy mình ở trong một vị thế đặc biệt khó khăn. Về phần mình, Iran lo ngại rằng thỏa thuận với Hoa Kỳ sẽ bị Nga đặt dấu hỏi. Sự cô lập ngày càng tăng của Nga trên trường quốc tế, cùng với áp lực mạnh mẽ của Mỹ và châu Á, buộc họ phải xem xét lại lập trường của mình, đặc biệt là vì tiền lệ của Nga có thể khôi phục việc sử dụng vũ lực để giải quyết căng thẳng biên giới, điều mà không quốc gia nào trong khu vực mong muốn xảy ra. Chính vì vậy, một số các quốc gia trong các khu vực này lựa chọn hình thức vắng mặt hoặc bỏ phiếu trắng khi Mỹ lên án Nga tại Liên hợp quốc (Algeria, Iran và Iraq đã bỏ phiếu trắng; Maroc vắng mặt...).

3. Tái cấu trúc chuỗi cung ứng và hệ thống kinh tế toàn cầu

Xung đột Nga – Ukraine đã tạo ra một cuộc chiến tranh kinh tế với quy mô thế giới chưa từng có trong lịch sử. Mỹ và phương Tây phát động chiến dịch tổng lực bóp nghẹt nền kinh tế Nga nhằm mục đích đẩy nước Nga ra khỏi hệ thống kinh tế toàn cầu. Hầu hết các tập đoàn đa quốc gia và tổ chức tài chính lớn nhất của phương Tây đang tiếp tục tạo ra những tiền lệ xấu khi lần đầu tiên họ tham gia vào việc chọn phe trong các cuộc xung đột an ninh chính trị, họ tích cực tham gia vào trừng phạt chống lại Nga, khiến cho các quy tắc của kinh tế thị trường đột nhiên trở nên bị vô hiệu hóa. Doanh nhân người Mỹ Elon Musk đã tuyên chiến với Nga bằng hệ thống Iridium của mình, hiện tượng này báo trước những dấu hiệu đáng lo ngại. Các tập đoàn lớn đa quốc gia của phương Tây đang trở thành các tác nhân chính trị quốc tế tham gia vào trò chơi quyền lực toàn cầu. Hết đợt này đến đợt khác, từ việc tung ra các chiến lược trừng phạt kinh tế - tài chính đến việc hủy bỏ hoàn toàn các ưu đãi thương mại đối với Nga, từ việc ngăn cản Nga vay vốn các tổ chức đa phương (Quỹ tiền tệ quốc tế, Ngân hàng thế giới...) đến việc đóng băng ngân hàng, tịch thu tài sản nước ngoài của Nga. Cụ thể, các biện pháp trừng phạt của Mỹ đối với Nga bao gồm:

(1) Đóng băng tài sản đối với các cá nhân cụ thể. Tài sản cá nhân những người có mối quan hệ thân cận với Tổng thống Putin, các cá nhân là lãnh đạo cấp cao trong lực lượng hải quân Nga, cá nhân và tổ chức của Mỹ có giao dịch với các lãnh đạo cấp cao của Nga.

(2) Đóng băng tài sản các ngân hàng quốc doanh, các công ty dầu khí, công ty tàu biển và các nhà máy sản xuất vũ khí của Nga.

(3) Hạn chế giao dịch tài chính với các công ty Nga trong lĩnh vực tài chính, năng lượng và quốc phòng.

(4) Hạn chế xuất khẩu công nghệ liên quan đến ngành công nghiệp dầu khí, công nghệ lưỡng dụng, công nghệ và dịch vụ tàu biển.

Với các biện pháp trừng phạt trên, một nửa trong số 580 tỷ USD dự trữ ngoại hối của Nga bị đóng băng, và hầu hết các ngân hàng lớn của Nga đã bị loại khỏi hệ thống thanh toán toàn cầu. Mỹ không còn mua dầu của Nga và các công ty Nga bị cấm mua các loại nguyên liệu đầu vào từ động cơ đến chip bán dẫn. Ngoài ra, Bộ Tài chính Mỹ cũng áp đặt trừng phạt với 14 nhà cung cấp quốc tế đã hỗ trợ cho chuỗi cung ứng quân sự của Nga, 109 thành viên Duma Quốc gia (Hạ viện) Nga và 169 thành viên của Hội đồng Liên bang Nga [18]. Nhiều biện pháp được kết hợp cùng nhau tạo thành chiến lược riêng biệt mà Mỹ dùng để ngăn chặn Nga tiếp cận nguồn thu mà họ cần cho cuộc chiến ở Ukraine và cắt đứt nguồn lực để hỗ trợ nền kinh tế, cũng như làm suy giảm năng lực quân sự của Nga. Mỹ và phương Tây đang dùng mọi cách để ngăn chặn hoàn toàn mối liên hệ giữa Nga với hệ thống kinh tế toàn cầu. Như vậy, trong thời gian đến, nền kinh tế Nga sẽ chịu những thiệt hại nặng nề.

Những khó khăn kinh tế mà Nga đang đối mặt trong những năm qua đã khiến Nga đẩy nhanh hơn quá trình chuyển dịch trung tâm kinh tế và thương mại sang châu Á, đặc biệt là xây dựng hành lang kinh tế Trung – Nga và Á – Âu. Điều này cho thấy trong tương lai gần, hợp tác kinh tế giữa Trung Quốc và Nga sẽ ngày càng chặt chẽ hơn và trên thực tế thương mại hai chiều giữa Nga – Trung Quốc đã nói lên điều đó. Các dữ liệu hải quan cho biết trong 8 tháng đầu năm 2022, xuất khẩu của Nga sang Trung Quốc đã tăng hơn 50% lên 72,9 tỷ USD (các mặt hàng năng lượng truyền thống chiếm hơn 75% lượng hàng Nga xuất sang Trung Quốc), trong khi đó nhập khẩu từ Trung Quốc đến Nga tăng 8,5% với 44,2 tỷ USD [19]. Đặc biệt trong cuộc gặp ngày 21/3/2023, Tổng thống Putin và Chủ tịch Tập Cận Bình gọi nhau là “người bạn thân thiết”, bày tỏ ủng hộ tăng cường quan hệ song phương tại cuộc gặp ở Điện Kremlin, hai bên nhấn mạnh sự phối hợp chặt chẽ trên nền tảng đối tác hợp tác chiến lược toàn diện.

Các biện pháp trừng phạt kinh tế do Mỹ và phương Tây áp đặt cũng như các biện pháp chống trừng phạt mà Nga đang áp dụng đã liên tục cho thấy sự tác động của chúng đối với nền kinh tế toàn cầu, và những tác động thứ cấp do chúng gây ra cũng đang tăng lên từng ngày. Chuỗi cung ứng toàn cầu bị đứt đoạn, toàn cầu thậm chí “đồng lõa” với các biện pháp trừng phạt đơn phương từ châu Âu, thúc đẩy “phi toàn cầu hóa”, khiến nền kinh tế thế giới vốn đã bị trì trệ do đại dịch Covid -19 thì nay lại rơi vào khủng hoảng trầm trọng hơn. Xung đột Nga – Ukraine gây ra những tổn hại nghiêm trọng đến thị trường cung ứng năng lượng, phân bón, ngũ cốc và các nguyên liệu chiến lược toàn cầu, giá cả thị trường tăng nhanh chóng, thị trường năng lượng và ngũ cốc toàn cầu đang được tái cơ cấu trở lại.

Mỹ và phương Tây sử dụng tài chính như một vũ khí chính trị, điều này khiến các thị trường lớn nghi ngờ về hệ thống tài chính và hệ thống thanh toán của phương Tây, các nước ngày càng có thái độ cảnh giác đối với an ninh tài chính của họ và sự thao túng tài chính của Mỹ, đồng thời các nước cũng tiên hành đẩy nhanh việc thực hiện các biện pháp giảm phụ thuộc vào đồng USD.

Xung đột Nga – Ukraine cũng khai sinh một trật tự năng lượng mới. Xung đột Nga – Ukraine đã làm tắt nghẽn chuỗi cung ứng năng lượng truyền thống giữa Nga và châu Âu, các quốc gia châu Âu đã công bố kế hoạch cắt giảm và tiến tới cắt đứt sự phụ thuộc năng lượng vào Nga trong năm 2030. Nhân cơ hội này, Mỹ đã trở thành nhà cung cấp khí đốt tự nhiên lớn nhất cho châu Âu (chiếm 44% lượng khí đốt tự nhiên nhập khẩu vào EU và Vương Quốc Anh trong năm 2022, con số này lại tăng lên 48% trong năm 2023), chuyển sự phụ thuộc năng lượng của châu Âu vào Nga về Mỹ một cách nhanh chóng [20]. Ngoài việc khẩn trương thuyết phục các quốc gia OPEC tách khỏi Nga, Mỹ thậm chí còn không ngần ngại thỏa hiệp với Iran trong đàm phán hạt nhân, Mỹ còn lôi kéo Venezuela tham gia “Liên minh mới” về năng lượng do mình đề ra. Trong lúc các quốc gia OPEC tỏ ra do dự, Trung Quốc đã tiến hành xem xét mua cổ phần các công ty năng lượng Nga đang bị phương Tây từ chối, Ấn Độ mua dầu của Nga với giá được chiết khấu và đã bị Mỹ cảnh báo rằng “hãy lưu ý đến vị thế lịch sử của mình” [21]. Saudi Arabia đã thực hiện các đàm phán với Trung Quốc nhằm giải quyết xuất khẩu dầu bằng đồng Nhân dân tệ (RMB), điều này đưa ra thông điệp rằng đồng Nhân dân tệ đang dần lật đổ quyền bá chủ dầu mỏ của đồng USD. Những sự kiện trên đang khiến cộng đồng quốc tế lo ngại về khả năng hình thành một trật tự mới trên thị trường năng lượng thế giới.

4. Sự điều chỉnh chiến lược của các quốc gia tại khu vực Ấn Độ Dương-Thái Bình Dương

Mô hình chiến lược kết nối toàn lục địa Á – Âu và trật tự thế giới sau Chiến tranh lạnh đã bị cuộc xung đột Nga – Ukraine làm phân tách ra, cú sốc mạnh mà nó nhận được đang được truyền từ phía Tây của lục địa Á – Âu sang phía Đông của châu Á - Thái Bình Dương. Chính cuộc xung đột Nga – Ukraine đã tạo ra những lỗ hổng lớn trong chiến lược Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương của Mỹ.

Sau khi khủng hoảng Crimea vào năm 2014, Liên minh châu Âu đưa ra đề nghị và Mỹ đã bổ trí thêm lực lượng chiến lược tại châu Âu, khi xung đột Nga – Ukraine bùng nổ đã buộc Mỹ và NATO phải triển khai thêm quân ở Ba Lan và các nước vùng Baltic, Mỹ không ngừng đầu tư phát triển nguồn lực thông tin, tăng cường thông tin tình báo và các nguồn lực quan trọng khác nhằm các thao tác ngăn chặn, trừng phạt toàn diện đối với Nga. Trong ngắn hạn, Mỹ sẽ rất khó giải phóng thêm nguồn lực để tiếp tục đầu tư vào khu vực Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương mở rộng. Trong những năm gần đây, các thành viên của Liên minh châu Âu và NATO tuyên bố rằng họ đang đối mặt với “những thách thức mang tính hệ thống của Trung Quốc” [22], nhưng hiện nay buộc phải tiến hành thu hẹp kế hoạch chiến lược hướng đông như ban đầu để đối phó với những thách thức đến từ Nga.

Tại châu Á, Nhật Bản đã chuyển quan điểm về mối đe dọa chiến lược chính từ Nga sang Trung Quốc, chuyển lực lượng phòng thủ quân sự chủ yếu từ Tây Bắc sang Tây Nam, nhưng lúc này đột nhiên phải theo Mỹ tăng cường các hoạt động quân sự tại vùng lãnh thổ phía bắc, đồng thời tăng cường quan hệ với các nước trong khu vực Đông Nam Á, Nam Á,... nhằm ngăn chặn Nga [23], điều này khiến

chiến lược hướng nam của họ rơi vào tình thế lúng túng. Trong khi đó, xung đột Nga – Ukraine làm cho chính quyền Modi của Ấn Độ ngay thời điểm hiện tại có sự suy giảm kỳ vọng vào chiến lược Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương của Mỹ, Nhật Bản, Australia đã tham gia trực tiếp vào cơ chế an ninh bốn bên, từ chối lên án Nga và Putin. Tuy nhiên, các quan chức cấp cao của Hoa Kỳ ám chỉ rằng họ sẽ áp đặt các biện pháp trừng phạt đối với Ấn Độ, điều này tạm thời làm dấy lên dư luận chống Mỹ cao độ ở Ấn Độ, gây ra sự hoang mang trong dư luận Hoa Kỳ và phương Tây, đồng thời nêu bật mức độ vững chắc trong mối quan hệ đối tác địa chính trị truyền thống Ấn Độ - Nga. Tại ASEAN, hầu hết các quốc gia đều kiên quyết từ bỏ quan điểm chọn bên giữa Trung Quốc và Mỹ.

Tuy nhiên, xung đột Nga - Ukraine không làm Mỹ phân tâm mà quên đi những chú ý chiến lược của Trung Quốc. Rõ ràng với tình hình hiện tại Mỹ buộc phải giảm các nguồn lực và mối bận tâm của mình đối với khu vực Châu Á - Ấn Độ Dương – Thái Bình Dương, nhưng trọng tâm chiến lược của Mỹ vẫn chưa chuyển ra khỏi châu Á – Thái Bình Dương, điều đó có nghĩa là Mỹ vẫn coi Trung Quốc là đối tượng chiến lược của mình. Mỹ sẽ tăng cường gây áp lực đối với Trung Quốc thông qua dư luận quốc tế, thắt chặt mối quan hệ với Nhật Bản, Úc và nhiều nước khác cùng với các cơ chế an ninh tại khu vực này (QUAD, AUKUS, ANZUS) tạo thế bao vây Trung Quốc. Trong bối cảnh trật tự thế giới thay đổi hiện nay, đòi hỏi chúng ta phải theo dõi bám sát tình hình, nắm bắt nhanh và dự báo chính xác các xu hướng trong quan hệ quốc tế và khu vực, mục tiêu, lợi ích cũng như ý đồ chiến lược cường quốc trong khu vực để có chính sách và sách lược kịp thời, trong mọi chính sách đều phải đặt lợi ích quốc gia dân tộc lên hàng đầu, thực hiện chính sách ngoại giao cây tre linh hoạt, bất luận trong tình huống nào cũng phải tránh tình thế bị kim kẹp giữa các bên.

5. Kết luận

Xung đột Nga – Ukraine đã tạo nên một cuộc khủng hoảng lớn nhất ở châu Âu kể từ sau Chiến tranh thế giới thứ hai, đẩy các quốc gia rơi vào tình cảnh phải lựa chọn liên minh trong trạng thái tiến thoái lưỡng nan. Bên cạnh đó, xung đột đã làm dịch chuyển cấu trúc địa chính trị, gây khủng hoảng đối với kinh tế toàn cầu và những thách thức nghiêm trọng đối với các giá trị quốc tế và trật tự thế giới hiện có. Trên cơ sở các phương pháp nghiên cứu liên ngành chính trị quốc tế và quan hệ quốc tế, kết quả nghiên cứu đã góp phần làm rõ các vấn đề cơ bản: (1) tác động của xung đột Nga – Ukraine làm thay đổi trật tự thế giới hiện nay theo chiều hướng “lưỡng cực đa siêu”; (2) kinh tế toàn cầu bước vào quá trình tái cấu trúc trên diện rộng, và (3) cạnh tranh chiến lược nước lớn sẽ ngày càng gay gắt, Mỹ rơi vào tình trạng tiến thoái lưỡng nan trong việc phân bổ nguồn lực trên toàn cầu. Đồng thời, đề xuất một số hàm ý chính sách an ninh quốc cho Việt Nam trong tình hình mới hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] V. Poberezhets, “Healthcare crisis in Ukraine – worrying consequences of the Russian-Ukrainian war”, *Croatian Medical Journal*, vol. 63, no. 4, pp. 315–316, 2022.
- [2] D. Rakic, “Two years of war: The state of the Ukrainian economy in

- 10 charts”, *Economic Governance and EMU Scrutiny Unit (EGOV)*, No. 3. pp.1-2, 2022.
- [3] I. Brunk and M. Hakimi, “Russia, Ukraine, and the Future World Order”, *American Journal of International Law*, Vol. 116, no. 4. pp. 687-697, 2022. <https://doi.org/10.1017/ajil.2022.69>
- [4] S. Lehne, “After Russia’s War Against Ukraine: What Kind of World Order?”, *Carnegie Europe*, 2023. [Online]. Available: <https://camegieurope.eu/2023/02/28/after-russia-s-war-against-ukraine-what-kind-of-world-order-pub-89130> [Accessed:12/06/2023].
- [5] G. Diesen, “The Ukraine War & the Eurasian World Order”, *SCB Distributors*, 2024.
- [6] K. Oksamytna, “Imperialism, supremacy, and the Russian invasion of Ukraine”, *Contemporary Security Policy*, vol. 4, no. 44, pp. 497-512, 2023.
- [7] P. Labuda, “International Law after the Russo-Ukrainian War: From the Zeitenwende to Multipolarity”, *Planck Yearbook of United Nations Law*, 2024. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4799436>
- [8] M. Bishara, “The world after the Ukraine war - Another senseless war started by a superpower is wrecking the world”, *Al Jazeera Media Network*, 2023. [Online]. Available: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/2/20/the-world-after-the-ukraine-war> [Accessed:16/06/2023].
- [9] M. Bishara, “The world after the Ukraine war - Another senseless war started by a superpower is wrecking the world”, *Al Jazeera Media Network*, Feb 20, 2023.
- [10] B. Thorhallsson, “Sweden’s quest for shelter: ‘Nonalignment’ and NATO membership”, *Scandinavian Political Studies*, vol. 47, no. 2, pp. 232-259, 2024. 10.1111/1467-9477.12271.
- [11] A. Rahiala, “Finnish Media Reactions to Russia’s Actions: A Comparative Analysis on Editorials in Helsingin Sanomat”, *Department of Global Political Studies (GPS) On the subject*, 2024. <https://doi.org/10.1080/01495933.2024.2317237>
- [12] M. T. Quan, “The Russia-Ukraine war affects the international situation and China’s strategy”, *Great Power Relations and International Pattern*, May 16, 2023. [Online]. Available: <http://www.aisixiang.com/data/134777-2.html> [Accessed:16/06/2023].
- [13] M. Bishara, “The world after the Ukraine war - Another senseless war started by a superpower is wrecking the world”, *Al Jazeera Media Network*, Feb 20, 2023. [Online]. Available: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/2/20/the-world-after-the-ukraine-war> [Accessed:16/06/2023].
- [14] R. Khurshid, “Russia and Ukraine Crisis: From Geo-Political Confrontation, to Putin’s Ambition to Regain Lost Grandeur”, *Pakistan Review of Social Sciences (PRSS)*, vol. 3, no. 2, pp. 51–71, 2023.
- [15] J. Shiffrinson, “What Is America’s Interest in the Ukraine War?”, *The National Interest*, 2022. [Online]. Available: <https://nationalinterest.org/feature/what-americas-interest-ukraine-war-205555> [Accessed:16/09/2023]
- [16] North Atlantic Treaty Organization, “NATO Secretary General in Oslo: ‘no lasting peace’ if tyranny prevails over freedom”, *www.nato.int*, 2023. [Online]. Available: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_210447.htm?selectedLocale=en [Accessed:16/09/2023]
- [17] A. Jazeera, “Germany to ramp up military spending in major policy shift”, *aljazeera.com*, 2022. [Online]. Available: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/27/germany-to-ramp-up-military-spending-in-major-policy-shift> [Accessed:27/11/2023]
- [18] A. Prohorovs, “Russia’s War in Ukraine: Consequences for European Countries’ Businesses and Economies”, *Journal of Risk and Financial Management*, vol. 15, no. 7, pp. 295, 2022. <https://doi.org/10.3390/jrfm15070295>
- [19] M. Bishara, “The world after the Ukraine war - Another senseless war started by a superpower is wrecking the world”, *Al Jazeera Media Network*, 2023. [Online]. Available: <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/2/20/the-world-after-the-ukraine-war> [Accessed:27/11/2023]
- [20] B. Yarlagadda *et al.*, “The future evolution of global natural gas trade”, *Iscience* 27.2, 2024.
- [21] R. Bhala, “Waves of Russian Sanctions: American and Allied Measures, Indian and Chinese Responses, and Russian Countermeasures”, *Trade L. & Dev.* vol. 14, pp. 352, 2022.
- [22] S. Bordea, “Management of risks and threats in the Bblack sea: Future scenarios and Romania’s involvement”, *Romanian Military Thinking* 4, pp. 96-119, 2023.
- [23] P. O’Shea and M. Sebastian, “Rethinking change in Japan’s security policy: punctuated equilibrium theory and Japan’s response to the Russian invasion of Ukraine”, *Policy Studies*, vol. 45, no. 3-4, pp. 653-676, 2024.
- [24] D. Bochkov, “How China and Russia are growing even closer, economically and militarily”, *South China Morning Post*, 2022. [Online]. Available: https://www.scmp.com/comment/opinion/article/3192219/how-china-and-russia-are-growing-even-closer-economically-and?module=perpetual_scroll_0&pgtype=article&campaign=3192219 [Accessed:28/11/2023]
- [25] M. Tsvetkova, “Putin puts nucle.ar deterrent on alert; West squeezes Russian economy”, *Reuter.com*, 2022, [Online]. Available: <https://www.reuters.com/world/india/war-with-ukraine-putin-puts-nuclear-deterrence-forces-alert-2022-02-27/> [Accessed:16/05/2024].
- [26] A. W. Mitchell, “Putin’s Invasion Could Be a Strategic Opportunity”, *EP*, Feb 23, 2022. [Online].